

Pál János

Ferencz József püspök nyilatkozata az unitárius egyház román megszállás alatti helyzetéről

285. ügyszám
1919

Hiteles kiadvány¹

Közjegyzői okirat

Előttem, dr. Cseke Vincze, mint dr. Gidófalvy István kolozsvári állami közjegyző helyettese előtt, alulírott helyen és napon megjelent általam személyesen ismert Ferencz József, a Magyarországi Unitárius Egyház püspöke, kolozsvári (Kossuth Lajos utca, 7 szám alatti) lakos, ki általam közjegyzői okiratba foglalni kérte a következő nyilatkozatot:

Folyó évi március hó 18., tizennyolcadik napján déli 12 órakor felkeresett dr. Porutiu Bálint úr, Kolozsvár város román prefektusa, eljáró állami közjegyző-helyettes társaságában, s felkért a román Kormányzótanács² elnökének, dr. Maniu Gyula úrnak megbízásából, hogy nyilatkozzam hiteles okmányba foglalva a következőkre:

I. Erdélynek a román csapatok által történt megszállása óta voltam-e saját személyemben letartóztatva, vagy egyházi hivatalos működésemben gátolva, és általában zaklatásoknak kitéve?

II. Egyháзам, annak intézményei és általában annak hivatalos közegei kötelességeik teljesítésében gátoltattak-e, és vannak-e zavarva?

¹ Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltára. Irattári jelzet: 25-1919. Sorszám 15, Iktatószám 263-1919.

² A gyulafehérvári román nagy nemzetgyűlés által 1918. december 2-án ideiglenes jelleggel létrehozott tizenöt tagú politikai szervezet, melyet a megszállt kelet-magyarországi területek kormányzására állítottak fel.

I.

Letartóztatásom hírének alapjául szolgáló tények a következők:

Néhány héttel ezelőtt, az időt pontosan megjelölni nem tudom,³ meg voltam idézve a kolozsvári román térparancsnoksághoz többekkel együtt, ahol egy román tiszt előadta, hogy miután bolsevizmussal, anarchiával, s azzal vagyunk vádolva, hogy Erdélynek Romániához való csatolása ellen működünk, tartsuk kötelességünknek minden másodnap a román katonai parancsnokság előtt megjelenni, s nevünket annak jeléül, hogy a városon [sic!] vagyunk egy jegyzőkönyvbe beírni. Amidőn azt kérdeztük, hogy ki vádol ilyen alaptalan vádakkal, a tiszt azt felelte, hogy az nem tartozik reá. Ő a parancsot teljesítette, tartsuk magunkat ahhoz, különben menjünk fel a hadosztály-parancsnoksághoz is. Ezt megtettük, és itt meghallgatásunk után én a további jelentkezés kötelezettsége alól felmentettem saját személyemet illetően, de helyettem a kolozsvári esperes, Ürmösi Károly idéztetett meg, aki jelenleg is köteles minden másodnap a román hadosztály parancsnoksága előtt megjelenni, ami hivatalos kötelességei teljesítésében akadályozza.

Ami hivatalos kötelességeim teljesítésében való akadályoztatásomat illeti, hivatali kötelességeim teljesítésében akadályozva vagyok, mert:

1. püspöki joghatóságom és kormányzói jogköröm az egész Magyarország területén levő összes unitárius egyházközségekre terjed ki. Ebből [ki]folyóan a meg nem szállott területeken levő egyházközségekkel és hatóságokkal is állandóan érintkeznem kellene. Ezt azonban teljesen lehetetlenné teszi az, hogy a nagyszebeni kormányzótanács vallás- és közoktatásügyi osztályának 1918. december 29-én kelt 1. számú irata a magyar kormányval és a meg nem szállott területekkel minden érintkezést eltiltván [sic!], ennek végrehajtásául [sic!] a postai cenzúra a magyar kormányval és a meg nem szállott területekkel minden érintkezést megakadályoz.

Ugyanezen okból lehetetlenné van téve az egyházi és iskolai államsegélyek megkapása, ami az egyháznak és alkalmazottainak sikeres működését a mai súlyos helyzetben igen megnehezíti.

2. A megszállott területen levő egyházközségeimmel és azok hivatalos szerveivel való érintkezésem és így kormányzói jogom gyakorlása teljesen meg van bénítva azáltal, hogy rendeleteim, valamint egyházközségeimtől jövő összes hivatalos iratok a postai közlekedés hiánya és a

³ A püspököt 1919. január 10-re idézték be a kolozsvári román térparancsnoksághoz. *Egyházi Képviselő Tanács jegyzőkönyve (1918. január 9. – 1921. április 10.)*, 75.

fennálló cenzúra miatt csak szórványosan továbbíthatnak, és így összes vidéki egyházközségimmel szemben püspöki felügyeleti jogomat gyakorolni nem tudom.

3. A protestáns autonóm szervezetünk szerint az összes egyházi és iskolai ügyek az e célra szervezeti szabályaink szerint alkotott testületek tanácsuléseiben intézendők el, ezek működése pedig meg van gátolva, mert akár az egyetemes egyházat kormányzó Egyházi Képviselő Tanács, akár annak állandó bizottságai üléseket csak előzetes katonai engedély alapján, és akkor is csak úgy tarthatunk, ha a katonai hatóság fegyveres katonai kiküldöttei jelen vannak.

4. Az egyházi istentisztelet tartását és a szabad evangélium⁴ hirdetését akadályozza és meggátolja az, hogy a városi román prefekt[us] folyó hó 13-án kelt 371-1919 számú iratban a román királyi hadosztály-parancsnokság hozzá intézett rendelete alapján a rendes egyházi ünnepeken kívül minden más napon istentisztelet tartását megtiltotta, és az esetleg ilyen napokon tartandó istentisztelet megtartását előzetes engedélykéréstől és az egyházi beszédnek előzetes bemutatásától tette függővé.

II.

Ami a hatóságom alatt álló egyházi és iskolai szervek működésének lehetőségét illeti, ezek szintén meg vannak akadályozva hivatali kötelességeik teljesítésében, mert az esperesek, akiknek kötelességük minden év elején az összes egyházközségeket megvizsgálni, azok gazdasági, pénzügyi, erkölcsi állapotát számba venni, s ennek eredményéről nekem jelentést tenni, ezen kötelesség teljesítésében meg vannak akadályozva, mert gyűléseket csak engedély esetén tarthatnak, és így a hatóságom alatti egyházközségek valláserkölcsei állapotáról hivatalos jelentéseket nem kaphatok.

Az utazásnak engedélyhez való kötése és annak nehézségei megakadályoznak abban, hogy a megszállott területen levő egyházközségeimet és ott lakó híveimet meglátogassam, és a kötelességemet képező főpásztori gondozást teljesítsem.

Teológiai akadémiánk és főgimnáziumaink igazgatóságai hasonlóképpen gyűléseket engedély nélkül nem tarthatnak, és így olyan fontos ténykedést, mint például az osztályozást, nem közös értekezleten végzik, hanem mindenki külön-külön, és éppen így akadályozva van a félévi módszeres értekezlet tartása, amely

⁴ Elírás, helyesen: „evangélium szabad hirdetését”.

pedig [a] modern pedagógia legfontosabb követelménye, mint ahol a munkanyagot, a tanítási eljárás módszereit tanácskozás alapján megállapítják.

III.

A fennálló szigorú cenzúra és a postai közlekedésnek a meg nem szállott területekkel való teljes megszakadása eredményezte azt is, hogy az összes iskoláink és kulturális intézményeink már hónapok óta mindennemű tudományos és egyházi folyóiratnak, munkának és iskolai könyveknek megkapásától és használhatóságától és az ez irányú új munkák megszerzésétől teljesen el vannak zárva, ami természetesen az oktatás előhaladását is megbénítja.

IV.

A már többször említett közlekedési nehézségek és cenzúra miatt a vidéki hatóságaimat, azoknak közegeit és híveimet utcán ért inzultusokról és zaklatásokról pontos adataim ez idő szerit természetesen nem lehetnek.

Biztos adataim csak Kolozsvárról vannak, melyek közül csak az alábbiakat említem meg:

Kolozsvárt főgimnáziumunk igazgatóját, dr. Gál Kelement, aki fiával bevásárolni indult, egy román gárdista puskatussal meglökdöste és hátba verte, melynek nyomait testén heteken át hordozta.

Ugyancsak három teológiai hallgatónkat, Kovács Béla[t], Lőrinczi Dénes[t], Fekete Lajost az utcán megpofozták, mert egy provokáló román köszönetre magyarul köszöntek vissza.

Tanulóink melléről, kalapjáról a magyar nemzeti színű szalagot a katonák és őrzérek letépi.

Egyházi istentiszteleteink évszázados rendjéhez tartozik az is, hogy a pap a templomi istentisztelet végeztével a templomajtóban hívei körében megáll, s hozzájuk a templomi igehirdetést kiegészítő s a hitélet erősítését szolgáló búcsúbuzdítást intéz. Kolozsvári templomunk előtt a fenti célból magam és palástosan jelen volt paptársaim, valamint híveim közül többen a vasárnapi istentiszteletek után a megszállás alatt is egyházi szokásoknak megfelelően a fenti célból megállottunk, de ebben az egyházi működésben az arra járó járőrök közbelépése és az azonnal szétoszlásra felszólító erélyes intézkedése már ismételtelen a hívek érthető megbotránkozására meggátolt.

Midőn az elől említett felkérésre ezen nyilatkozatot kiadom, határozottan kikötöm, hogy azt bárki, bárhol csak teljes egészében és hű szövege szerint használhatja fel, és tiltakozom az ellen, hogy abból egyes részek kiszakítva használ-tassanak vagy bármiképpen közöltessenek.

Hiteles kiadványt ezen közjegyzői okiratról érdekelt fél részére eljáró állami közjegyző jogosítva van kiszolgáltatni.

Miről ezt a közjegyzői okiratot felvettem, megkereső félnek felolvastam, megmagyaráztam, s miután azt akaratával mindenben megegyezőnek jelentette ki, előttem saját kezűleg aláírta.

Kelt Kolozsvárt 1919., ezerkilencszáztizenkilenc évi március hó 21., huszonegyedik napján.

Ferencz József s[aját]k[ezűleg] a magyarországi unitárius egyház püspöke
P[ecsét]h[elye]

dr. Cseke Vincze s[aját]k[ezűleg] mint dr. Gidófalvy István kolozsvári állami közjegyzőnek a kolozsvári állami közjegyzői kamara 190/1915. számú rendelvényével kirendelt helyettese

Hogy ezen a Ferencz József úr, a magyarországi unitárius egyház püspöke részére kibocsátott hiteles kiadvány az irattáramban 285-1919 ügyszám alatt őrzött 3 koronás bélyeggel ellátott eredeti közokirattal mindenben megegyezik, ezennel hitelesen tanúsítom.

Kelt Kolozsvárt 1919., ezerkilencszáztizenkilenc évi március hó 21., huszonegyedik napján.

[...] ⁵

dr. Cseke Vincze áll[ami] közjegyző h[elyettes]

mint dr. Gidófalvy István kolozsvári állami közjegyzőnek a kolozsvári állami közjegyzői kamara 190/1915. számú rendelvényével kirendelt helyettese

⁵ Az okirat kiállításának díjjegyzékét tartalmazó rész.